

RAPPORT

18

BYTA PERSPEKTIV -
OM ATT VÄNDA PÅ
BEGREPPEN
7 - 8 september 2007
SÅNGA-SÄBY

Vad händer om...

... vi öppnar upp mot en ny tolkningshorisont? Om vi tillåter oss att ta intryck, låter oss förundras och inser att vi bär en börda av förutfattade meningar och fördomar.

Vem äger rätten att berätta – att tolka verkligheten och att föra fram bilden av det som sker och av dem som är?

Vårt behov av stereotypa beskrivningar av dem som inte ingår i vårt eget synsätt leder ofta till bilder och motbilder som inte alltid skapar någon utvecklande dialog. Finns det andra vägar? Kan vi inom konst och kultur, lokalt och globalt bidra med berättelser som ger möjlighet för att vända på begreppen och därmed byta perspektiv?

Vad händer om vi för en stund bortser från de invanda och traditionella bilder och mönster som vi bär med oss? Om vi öppnar för nyfikenhet och låter oss förundras över olikheter och likheter. Om vi vågar se olika verkligheter, möta andra synsätt, fånga möjligheter och utmana oss själva och andra.

Lasse Ernst

LOKAL KULTUR är ett programområde inom Stiftelsen framtidens kultur.

Att byta perspektiv

Om våra invanda mönster och bilder

På Lokal Kulturs 18 seminarium samlades ett femtiotal personer på Sänga-Säby i Svartsjölandet utanför Stockholm. Kulturjournalisten Gunilla Kindstrand ledde samtalet där erfarenheter utbyttes och det diskuterades vad som sker om vi vågar vända på begreppen; i våra verksamheter, i vår vardag.

Ibland är det en förutsättning att vara tvungen att byta perspektiv på tillvaron för att kunna gå vidare. Det är lätt att vi trampar på i invanda mönster som ger trygghet men som inte utvecklar vare sig oss själva eller den verksamhet vi arbetar i. Att våga eller bli tvungen att se lite längre och kanske med andra ögon på tillvaron kan vara läskigt men mycket givande.

Det två dagar långa samtalet byggdes kring deltagarnas egna upplevelser och berättelser. Som alltid fanns inspiratörer på plats som hjälpte till att ge lite annorlunda syn i samtalen.

Framtidsforskaren Ivars Jegers visade oss på ett konkret sätt hur tiderna förändrats och vad vi står inför.

Etnologen Billy Ehn från Umeå universitet berättade för oss hur han på ett lite annorlunda och oväntat sätt fick byta perspektiv en dag när han skulle flytta en brygga.

Vi träffade också utvecklingschefen på Kalmar kommun - Kyrre Dahl som berättade för oss hur det gick till när Kalmar ställdes inför att ta ett djärvt beslut med kort varsel.

Mohammad Fazlhashemi, docent i Historiska studier gav oss bilden som andra kan ha av oss. Där vi blir de andra i betraktarens ögon.

Filmaren Stina Bergman berättade om att söka influenser utifrån för att berätta sin barndoms historia.

Ann Follin, chef för Riksställningar, intresserade oss för tankar om vems perspektiv vi utgår ifrån då vi berättar.

Då, nu och sen

Vårt samhälle håller på att förändras, inleder framtidsforskaren och arbetsfilosofen Ivars Jegers.

Vi studerar längre, arbetar kortare och blir betydligt äldre än för bara 30-40 år sedan. Detta innebär bland annat att vi efter arbetsför ålder förmodligen har många friska och fria år innan vi går in i den så kallade ålderdomen. Här ger Ivars några exempel på hur det ser ut idag och hur han tror att det kommer att se ut i morgon.

Ivars delar in livet i barndom, befrielsestid, frihetstid, ansvarstid och ålderdom. Runt 60-talet var barndomen cirka fem år längre än idag, befrielsestiden (tonåren) betydligt kortare än idag. Frihetstiden där vi kan förverkliga oss själva och mer bestämma över vårt liv infann sig då under ett fåtal år innan karriär och familjebildande - de så kallade ansvarsåren. Idag infaller ytterligare en frihetstid efter ansvarsåren. Den så kallade Rekordgenerationen - de som är födda mellan 1945-1955, närmar sig pensionen och kan se fram emot 20 år av ytterligare frihetstid.

Informationsstress

– Idag konsumerar vi idéer och intryck. Idéer finns det massvis av men det är en förvånande liten del av dessa som faktiskt utvecklas från teori till praktik. Vi fyller huvudet med idéer och den ena avlöser den andra. Men där emellan är det lite aktion, det blir sällan något gjort. Sätter man igång att göra någonting av alla dessa idéer så skapar man förutsättningar, då föds något konkret.

På grund av tidsbrist sätter vi oss mer sällan in i detaljer, istället bildar vi vår uppfattning utan reflektion och oftast med hjälp av kvällspress och internetnyheter.

Faktum är att vi inte har mindre tid idag än förut – men vi har mer information och det finns ingen som tolkar den åt oss. Vi ska klara allt själva. Förr var vi bra på att delegera. Vi behövde inte kunna allt själva. Kanske börjar vi att delegera igen, funderar Ivars

Roffe, Olga, Erling och Karin

Ivars visar oss en avskalad och väldigt generell bild på våra fyra typer av individer. Där hittar vi **Rotfaste Roffe** som ska representera 15 % av oss. Roffe är lokalt orienterad, finner trygghet i ting. Han är främlingsfientlig och statistiskt sätt lågutbildad.

Den andra är **Omtänksamma Olga** som representerar 45 % av oss. Olga reflekterar mer kring sin omvärld än vad Roffe gör. Hon är inte lika platsbunden och är oftast en kvinna. Olga är beroende av förutsägbarhet och vill veta allt i förväg annars blir hon orolig. Hon vill ha trygghet. På jobbet värderar hon goda arbetskamrater högre än att själva arbetet är stimulerande. Olga är pålitlig, uthållig och pliktrogen. Hon vill ha gränser och veta vart hon är på väg.

25 % av oss är som **Effektive Erling**. Han är den tredje stereotypen. Han är akademiker och väldigt karriärsinriktad. Han tävlar för att vinna. Erling omger sig med rätt saker. Han bor på rätt adress och är statusstänkande. Det är Erling som har det bäst förspänt i vårt nuvarande samhällssystem.

Sedan kommer 15 % som **Kreativa Karin**. Henne ser vi ta plats mer och mer i samhället och 80 % av alla Kreativa Karinar är kvinnor. Karin är raka motsatsen till Olga och Roffe. Karin skapar, om nödvändigt, struktur under processernas gång och prioriterar frihet och det immateriella.

– Självklart är vi alla mer komplexa än så här, säger Ivars Jegers och fortsätter, man skulle kunna säga att vi har lite av alla i oss men någonstans är vi mer åt antingen Roffe, Olga, Erling eller Karin.

Framtidens begrepp är förundran

– Vi är duktiga på att debattera rätt och fel, svart eller vitt – det vore bättre om jag undrade om dig. Om jag var nyfiken och på så sätt får ett större kunskapsvärde – ”varför säger du så?” ”hur tänker du då?” Nyfikenhet ger större kunskap och du får tillfälle att utveckla vad du menar.

– Om behovet att få uttrycka sig är större än kommunikationsbehovet så leder det bara till att man blir nöjd av att ha fått tillfälle att äga utrymmet. Behovet är då inte att dialogen ska leda framåt och att jag själv ska ges tillfälle att lära nytt och eventuellt byta ståndpunkt.

– Jag tror att vi med nödvändighet måste bli mer förundrande. Att ta sig an något eller någon utan att dömma eller fördömma. Vi måste börja betrakta utan fördomar och det kräver i sin tur självdisciplin. Jag tror inte att man alltid behöver ta ställning eller stå fast. Idag bygger politiken och debatten i samhället på att alla har sina lösningar. Så tror jag inte att det kommer att se ut i framtiden, avslutar Ivars Jegers.

citater

”Vi lever i en värld där väldigt mycket får ett pris men väldigt mycket förlorar sitt värde”.

Ulla Tengling, Riksskådebanan

Bilden av de andra

Mohammad Fazlhashemi är docent och universitetslektor i idéhistoria vid Umeå universitet.

Mohammad har bl.a. annat forskat kring vilken syn människor i den muslimska världen har på oss i västvärlden. Det är viktigt att förstå att vi är också blir sedda som ”de andra” lika mycket som vi ofta talar om dem i den muslimska världen som ”de andra”.

När man blir tillskriven en identitet blir man samtidigt ihopklumpad och generaliserad. Mohammad talar om det occidentalistiska perspektivet – som är en vision som skapar två skilda världar. En religiöst färgad politisk vision av verkligheten som framhäver skillnaden mellan den kända (muslimska) och den okända (västerländska) världen. De förörrättades perspektiv som skapar en niddbild av ”den andre”.

– Bakgrunden är att man behöver en plattform att stå på i mötet med väst. Ett frihetens verktyg att stärka muslimernas identitet och självkänsla för att inte okritiskt ta till sig värderingar och levnadsmönster från västvärlden, säger Mohammad.

– Det är inte alltid utifrån makt som bilden av ”det andra” skapas. Det kan också var utifrån den maktlöses, den som utsatts för kränkning, situation som niddbilder kan skapas.

– Det som förhindrar dialogen är att man talar till varandra istället för med varandra. Okunskapen är det stora hotet.

– Den muslimska världen har lyssnat på väst i hundratals år men vi har aldrig lyssnat på dem. Vi måste öka förståelsen för varandra. Västvärldens bild av den muslimska världen är lika stereotyp och felaktig i sin tur. Detta skapar ingen god grund för samlevnad, menar Mohammad.

– Idag handlar det tyvärr mest om rätten att hävda sin åsikt istället för att skapa samtal. Kulturinstitutionerna har här ett stort ansvar för att skapa möjligheter för samtal, säger Mohammad.

Perspektivbyte

Billy Ehn, professor och etnolog vid Umeå universitet, berättar för oss när han i en vardagsföreteelse såg nytt perspektiv.

Perspektivbyten kan inträffa när man minst anar det. Att bli något som man inte valt själv händer oss alla förmodligen någon gång i livet. Det behöver inte alltid förledas av noggrann planering och vägda beslut.

Billy Ehn ger oss en personligt upplevd berättelse när han efter ett benbrott hamnade på sjukhuset och blev patient. Detaljerat berättade han för oss om känslan av maktlöshet, gemenskapen tillsammans med de andra patienterna på salen som där gav honom identiteten ”mannen som försökte bära en brygga”.

Att oväntat byta perspektiv på sin tillvaro som här, kan bli en spännande upplevelse. Perspektivbyten behöver inte alltid vara någonting positivt. – Men i mitt fall visste jag att jag skulle bli frisk och återvända hem igen till min vanliga verklighet säger Billy. – Sen finns det ju de som mot sin vilja byter perspektiv och är tvungna att göra det för gott.

Perspektivbyten handlar om göranden, känslor och handling.

– Man kan inte tänka fram perspektivbyten. Man måste göra det och det sker i möten mellan människor, i tankeutbyten och upplevelser, menar Billy.

Man kan inte alltid bestämma att man ska ändra sig. Det sker då man utför en handling och då man ser tillbaka så upptäcker man att man faktiskt har bytt perspektiv. Man kan undra om det är min egen tankeverksamhet som leder till förändringen eller om det sker i kollektivet och i mötet.

– Vi bör ständigt ifrågasätta ”vi”. Vilka är ”vi”? Så fort man säger ”vi”, så tänker man ett ”dom”. Kultur är gemenskap och det innebär i praktiken att de som inte ingår i tillhörigheten är exkluderade.

Om att söka influenser

Ibland kan det vara en plats som gör att vi väljer att byta perspektiv. Ibland kan platsen vara barndomsbyn. Stina är filmaren som flyttat hem igen.

Vi möter filmaren Stina Bergman som visar oss en scen ur hennes första långfilm som är skapad och filmad i trakterna kring barndomsbyn i Värmland. Inspirationen till filmen mynnar från hennes barndom och många medverkande i produktionen är vänner och grannar.

I februari 2008 beräknas filmen vara färdig. Stina har valt att gå sin egen väg under produktionen och filmen "Du sköna" är en så kallad independent film.

– Film är en stor apparat och lång process. Det är svårt att skapa sin egen film om det är styrt från Svenska Filminstitutet. Independent gör att jag kan jobba fritt och att jobba på hemmaplan var en förutsättning rent praktiskt men också för känslan, berättar Stina.

– Jag ville göra film med vacker yta, väldigt svensk. Jag ville visa en verklighet om att växa upp tätt tillsammans i en liten by. Jag har medvetet använt mig av stereotypa individer i filmen som understryker alla fördomar. Individerna är förutsägbara men dramat är oförutsägbart. Det är detta språk jag använder mig av i filmen.

– Att komma tillbaka till Västana igen var för mig en förutsättning för att filmen skulle bli till. Mitt perspektivbyte var att komma tillbaka och att söka i det förflutna, avslutar Stina. Konsten att iakttä och betrakta utvecklas mera i den lilla byn än i stan.

citater

"Mötet med andra människor är tillfälle för eftertanke och möjlighet att byta perspektiv".

Kajsa Dahlström

"Att bli definierad av någon annan är första mötet med makten".

Cecilia Hörnell, Re:orient

Kina kommer till Kalmar

Kalmar är på väg att förändras. Det kinesiska bolaget Fanerdun Group har etablerat sig på den gamla chokladfabrikens marker. Här ska bedrivas handel mellan Europa och Kina. Ett stort grossistcenter för kinesiska varor håller på att byggas.

Kalmar kommuns utvecklingschef Kyrre Dahl berättar att 2005 satte Kalmar upp två mål; "Vi ska bli 70 000 invånare och sydöstra Sveriges största handelsplats".

– Den kinesiska etableringen har fört oss närmare det målet och mötts med både entusiasm och skepticism bland invånarna. De lokala tidningarna har producerat spaltmeter om Fanerduns satsningar i Kalmar.

Idag har Kalmar ca 61 000 invånare och man kalkylerar att mellan 3 000-5 000 kineser kan komma att bosätta sig här inom snar framtid. Mark är prospekterad för de nya kalmarborna och ett helt nytt bostadsområde ska byggas. Globaliseringen manifesterar sig - det råder ingen statisk situation eller rätlinjig och förutbestämd utveckling.

Hur möts man i kulturen

Kalmar är ett ganska traditionellt socialt och kulturellt "landskap" Det innebär naturligtvis nya situationer då den lilla stadens mentalitet möter den stora kinesiska regionens kultur.

– Kulturkrockar kommer givetvis att uppstå men vi har valt att jobba med öppenhet, ärlighet och delaktighet som ledord. Frågorna har varit och är många och vi besvarar dem så gott vi kan, säger Kyrre.

– Ur ett bredare perspektiv är det många positiva effekter som kommer att mynna ur detta. Exempel är vidare kultursamarbeten, marknadsföringssamarbeten, studentutväxlingar, nya vänorter, miljösamarbeten och möjligheten till nya investeringar.

Seminarie serien fortsätter

**19. MÖTEN OCH INFLUENSER -
LOKALA INITIATIV MÖTER
INTERNATIONELLA PERSPEKTIV
Frykenstrand, Sunne 9-10 november 2007.**

**20. MÖTEN OCH INFLUENSER -
LOKALA INITIATIV MÖTER
INTERNATIONELLA PERSPEKTIV
Gullebo Slott, Mölndal 25-26 januari 2008.**

Mer information om kommande seminarier och aktiviteter inom **LOKAL KULTUR** finner du på www.framtidenskultur.se/lokalkul

anmälan / information

Lasse Ernst och Anie Edéus
LOKAL KULTUR / EUREKA
Vickleby bygata 12
386 93 Färjestaden
Tel: 0485 - 366 60
lokalkultur@framtidenskultur.se
www.framtidenskultur.se/lokalkul